

BUNA-CREDINȚĂ ȘI STANDARDELE DE CONDUITĂ LA PELASGI, ÎN LUMINA TEORIILOR DENSUȘIENE

Av. George VLĂESCU

Abstract

Being an anthropological component of moral essence, good faith has left a remarkable axiological imprint on human thought and conduct, of course through the load of polysemic values coming from the depths of history on different sequences of social development.

As a consequence of this dynamic, the encyclopedic content of the notion is reflected both in the necessity of achieving man's well-being, usually by faith, with the help of homo religiosus, knowing that divine forces have been the unlimited source of all good deeds, and in the need for truth and justice

Or, it is precisely these assertions that will form the basis of our approach to devouring those creative elements of good faith within the Pelasgian world. A world lost in the osmosis between the boundaries of times long gone, between historical and mythological time, but sufficiently telling to reveal the universal vocation of the notion and its foundational role in the process of emancipation of old man, the state and law.

Keywords: *good faith, virtues, morals, well-being, civilization, law, equity, antiquity.*

1. Premise

Intim legată de formarea voinței juridice, *buna-credință* își are originea în universul lăuntric al omului tonificându-i de-a lungul istoriei forțele sufletești și mentale, contribuind alături de *echitate* la conceptualizarea dreptului și a justiției. Aceasta este premisa care dă startul prezentei cercetări. Un studiu al faptelor și împrejurărilor ce au eșafodat *buna-credință* în matricea antropologică a uneia dintre cele mai vechi culturi, a culturii pelasge care, așa cum vom vedea, a prefațat nenumărate alte civilizații, inclusiv pe cea egipteană, greacă și romană.

Altfel spus, fără a urmări minimalizarea altor culturi, prezenta abordare se înscrie în efortul firesc de observație al juristului cu privire la rolul timpuriu pe care buna-credință l-a jucat în procesul de dezvoltare al societății și statului știut fiind faptul că dreptul este „...o știință rațională, care începe prin constatarea

faptelor"¹, iar „la baza întregului drept stă ...ideea unei activități conforme cu idealul moral *sincer* al fiecărui individ”².

Cu toate acestea, studiul bunei-credințe pelasge prezintă o serie de dificultăți impuse de politicile de dezinformare ale învingătorilor, dar și de pierderea și disiparea informațiilor, având în vedere vastitatea spațio-culturală a acestui popor străvechi, diversitatea, dar și limitele temporale neobișnuit de îndepărtate. De aceea, cercetarea *bunei-credințe* pelasge nu poate face abstracție de izvoarele istorice ale Greciei și Romei antice, care fiind mai recente la scară istorică au păstrat mult mai bine unele informații. În plus, grație unor străluciți ambasadori ai acestor culturi intermediare, *buna-credință* a trecut prin barierele timpurilor, chiar dacă în cele din urmă timpuri sensul juridic al noțiunii a suferit profunde modificări în știința dreptului.

Între gânditorii de sorginte romană, deși comparativ cu grecii aceștia sunt mult mai puțini și și-au făcut apariția abia începând cu a doua jumătate a secolului al II-lea î.Hr., îl vom aminti pe Cicero, considerat cel mai mare orator al Antichității romane. Acesta așază buna-credință (*fides*) la temelia noțiunii de *dreptate* susținând consistența acesteia în intenție și nu în vorbe. Altfel spus, gânditorul plasează buna-credință în rândul virtuților ca pe o noțiune ce ține de conștiință (acte interioare), apreciind că aceasta se distinge cel mai bine prin fapte, adică prin acte sau manifestări exterioare.³ Un discurs care va permite, ulterior, realizarea distincției între activitatea launtrică sau meditativă a omului, care nu intră sub incidența dreptului, și actele exterioare pre-rezervate dreptului; o distincție pe care o vom reîntâlni arc peste secole în teza iusnaturalistului Pufendorf în încercarea eruditului baron german de a deosebi morala de drept.⁴ De altfel și Mircea Djuvara, fără a nega importanța distincției, constată faptul că singurul izvor material al dreptului pozitiv este „secreția conștiinței juridice a societății”⁵, în timp ce ilustrul jurist și diplomat craiovean, Nicolae Titulescu, dă noțiunii de justiție sensul de educație a maselor⁶, iar sursei dreptului, de „conștiința juridică a popoarelor”⁷.

Sigur că atunci când vorbim despre *conștiință juridică*, ca sediu al bunei-credințe, avem în vedere atât semnificația de sursă a dreptului, dar și sensul educativ

¹ Djuvara M., *Teoria Generală a Dreptului. Drept rațional, izvoare și drept pozitiv*, Ed. ALL, 1995, p. 244.

² Ibidem, p. 322.

³ Acesta face distincție între faptele interne și cele externe care deosebesc morala de drept, deosebire care a fost pusă în lumina pentru prima oară de către jurisconsultul Pufendorf, conform lui Djuvara. A se vedea, Djuvara M., *Teoria Generală a Dreptului*, op. cit., p. 322.

⁴ Cicero, *Arta oratoriei*, Ediție bilingvă, București, Saeculum visual, 2007, p. 69.

⁵ Djuvara M., *Teoria Generală a Dreptului. Drept rațional, izvoare și drept pozitiv*, Ed. ALL, 1995, p. 259.

⁶ Ideea de educație, alături de ideea de conservare. Titulescu N., *Discursuri*, București, Ed. științifică, 1967, p. 138.

⁷ Titulescu N., *Suveranitatea statelor. Organizarea păcii*. În: Documente diplomatice, București, Ed. politică, 1967, p. 848.

al noțiunii, acela care ține de instruire, de modelare, de spiritul intuitiv și, în fond, de ideile moralizatoare care s-au manifestat în gândirea și în sfera regulilor de conduită din vremuri imemorabile. Problematici care nu erau străine anticilor și cu precădere pelasgilor. Acest popor minunat și enigmatic care, după eruditul jurist și istoric Nicolae Densușianu, a fost cel mai vechi, dar și cel mai nobil în gândire și în comportament dintre toate popoarele lumii vechi; concluzie care se desprinde din opera sa de excepție, *Dacia preistorică*⁸, în care niciun rând nu a fost scris fără dovezi irefutabile.

Pe de altă parte, nu putem face abstracție nici de faptul că buna-credință, ca și concept, nu poate ființa decât în raport cu *reaua-credință*, un element referențial care a vremuit gândirea adamică până în zilele noastre. De aceea, studiul bunei-credințe nu trebuie disjuns de acele intenții și conduite contrapuse ce au stat la baza plăsmuirilor și acțiunilor egotice ale indivizilor, dar mai ales ale statelor care, sub efectul „feromonilor” irezistibili ai puterii publice, au atras mereu creaturile cele mai avide și mai predispuse inechităților sociale. Chestiuni care au și fundamentat opinia de mai târziu a celebrului sociolog german Franz Oppenheimer, potrivit căruia „statul se prezintă – cel puțin în primele faze ale existenței sale – ca o instituție socială impusă de către un grup de învingători unui grup de învinși cu scopul de a se proteja atât contra revoltelor din interior, cât și față de atacurile din afară, respectiv cu obiectivul de a reglementa exploatarea economică a învinșilor de către învingători”⁹.

2. Analize comparative

Indiscutabil, *buna-credință*, ca element psihologic și moral, se oglindește în bunele intenții, mai exact în acțiunile și faptele virtuozitate ale omului, dar și în conținutul acelor reguli constructive de viață, sprijinite de state, și pe care astăzi le numim îndeobște *norme juridice*. Așadar, din dorința de a ne apropia și noi de primatul semnificației noțiunii, vom începe cu acele vremuri de demult când pe pământul negru al Arcului Carpatic trăia o lume grandioasă nu doar prin *credința* sa în nemurire, ci și prin *virtuțile etico-morale*; o societate dotată cu instituții și universități¹⁰ cu mult înainte ca marile civilizații să fi ieșit din negura istoriei.

⁸ Densușianu N., *Dacia preistorică*. Partea I, București, Institutul de Arte Grafice „CAROL OÖBL”, 1913.

⁹ Oppenheimer F., *The State: Its History and Development Viewed Sociologically*. În: Vanguard Press, New York, 1914. [vizitat la 24.04.2021]. Disponibil online: http://fssp.uaic.ro/argumentum/numarul%208/Gheorghe-Ilie_FARTE_Argumentum_nr.8_2010.pdf.

¹⁰ Despre universitățile zalmoxiene, a se vedea Bălașa D., *Basmul romanizării – dacii, întemeietorii Romei*, Craiova, Fundația Artelor Dor, 1998, p. 5.

Este vorba de lumea tracică, hiperboreeană¹¹, o lume echipată cu o înaltă educație spirituală, care în urmă cu multe milenii dispunea de instituții civile, politice și militare destul de avansate pentru acele timpuri și care în perioada sa de glorie a dominat o mare parte din Europa, Asia și Africa.¹² Și, totuși, în mod straniu, această magnifică civilizație a fost eliminată pe nedrept din istorie¹³, în favoarea culturilor grecești, romane, egiptene etc.

Despre hiperboreeni sau marele popor al pelasgilor, înaintașii geților/dacilor¹⁴, s-a vorbit mult ca de un popor de stirpe nobilă, profund religios, care avea cunoștințe elaborate în toate domeniile vieții și o ținută morală de neegalat, unde buna-credință se identifica cu ideea de dreptate, cu pacea și armonia socială. Un popor alcătuit din oameni blânzi și educați, despre care anticii ne spun că ar fi fost coborâtori din *Pelasgos*¹⁵, un personaj mitic care, după Pausania, ar fi fost *cel dintâi om născut pe pământ*¹⁶. De asemenea, profesorul Nicolae Popa, evocând celebra lucrare „*Zamolxis Primus Getarum Legislator*”¹⁷, afirmă că Zamolxis, cel dintâi legislator al geților, ar fi dat și primele principii și precepte juridice ca expresii imbatabile ale adevărului.¹⁸

¹¹ Denumirea de *hiperboreeni* vine de la *Hiperboreus* care, potrivit scoliastului lui Pindar, era fiul *Pelasgus*. Ciornei M. *Basarabi, Legi belagine, Kogaion. Studii daco-române*, București, Ed. Carpathia Press, 2008, p. 28.

¹² Prima consemnare despre geto-daci apare în poemele homerice (*Iliada*, II, 844; IV, 533; IX, 5), însă nenumărate alte izvoare le putem găsi menționate în lucrările lui Iordanes (*Getica*. Traducere Popescu D. București, Ed. Uranus, 2014), Densușianu N. (*Dacia preistorică*, op.cit.) și Stefanosky B. Al Dabija (*Homer. Istoria pelasgă neștiută*. Ed. Uranus, 2019) ș.a.

¹³ Ciornei M., Op.cit.14.

¹⁴ Anticii îi identificau pe geți, daci, traci cu hiperboreenii *pelasgii*, care mai târziu se vor numi *valahi*.

¹⁵ După unii autori, denumirea de *Pelasgi* este dată de greci primilor locuitori ai țării lor, vorbitori ai limbii pelasge, de la care au învățat multe lucruri atestate prin cuvintele pe care le-au împrumutat de la aceștia și pe care, mai târziu, i-au subjugat. În acest sens, Pierre Lévêque. *Aventura greacă*. Traducere de Tănăsescu C. București: Ed. Meridiane, 1987, p.33. După alți autori, *Pelasgus* numit și *Uranus*, *Cerescul*, *Divinul*, *Alesul*, este numele omului universal a lui Adam. A se vedea, Ciornei M., Op.cit., p.3.

¹⁶ Pausania redă informația „după cum povestesc arcadii, cei mai vechi locuitori ai Eladei”. A se vedea, Ciornei M., Op.cit., p.3. După o altă opinie, *pelasgii* au fost coborâtori din marele trunchiul getic, susținându-se faptul că „toate neamurile, indiferent de denumire, aparțin trunchiului getic cu excepția grecilor. Astfel la orizontul sec.XXI-XX î.Hr. din partea de nord a Dunării coboară spre sud panonii/paionii unde în urma diluviului din timpul lui Deucalion în zonele joase s-a înecat multă lume producându-se o depopulare. Aceștia se amestecă cu populația locală rămasă, în majoritate amâni/pelasgi, astfel că aproape cinci sute de ani avem un tablou al zonei cu armâni, panoni, paioni, pelagoni,cauconi etc.în diverse proporții, toți de sorginte getică. Mai târziu, istoricii greci îi vor numi traci,adică cei din nord”. În acest sens, Stefanosky B. Al Dabija., op.cit., pp. 10, 74.

¹⁷ Lucrarea „*Zamolxis Primus Getarum Legislator*” a fost scrisă în secolul XVII de juristul și profesorul de drept suedez Carolus Lundius. Tradusă în română de Crișan M. [vizitat la 20.05.2021]. Disponibil online: <http://istorieveche.ro/stuff-to-see/uploads/2019/12/CAROLUSLUNDIUS-Zamolxis-primul-legiutor-al-getilor.pdf>

¹⁸ Popa N. *Principiile dreptului*. În: Revista Universul Juridic nr. 12, București, 2016. [vizitat la 20.05.2021]. Disponibil online: <https://lege5.ro/gratuit/ge3dinzyguya/principiile-dreptului>.

În orice caz, așa cum rezultă din impresionantele cercetări ale lui Densușianu¹⁹, dar și altor erudiți²⁰, pelasgii care și-au păstrat centrul originar în zona carpato-danubiană s-au extins în toate direcțiile geografice ale lumii preistorice, într-un arhipelag cultural de necuprins. Acolo, ei au instruit și educat populațiile găsite, le-au organizat în unități administrativ-teritoriale, le-au învățat scrierea și le-au dat legi, au pedepsit fărădelegile, au sporit concordia și bunăstarea oamenilor. De aceea, nici nu ne surprinde faptul că în epoca pre-homerică prezența pelasgilor era deja atestată pe teritoriile Eladei, Sumerului, Indiei, Greciei, Italiei ș.a.m.d. De altfel, Densușianu a demonstrat, cu peste un secol în urmă, că rasa pelasgilor a fost atât de nobilă în moravuri încât vechii grecii (*danai*)²¹ o considerau primordială, adică coborâtă direct din titani, de aceeași origine cu zeii. Adevărul este, ne spune același ilustru jurist și istoric, că pelasgii au fost singurii din lumea antică timpurie care s-au bucurat de reputația unui popor de origine divină.²² Tot ei au fost incontestabili formatori de opinie prin legile lor străvechi, *belagine* (*Leges belagines*)²³, zise și *legi ale naturii* sau *legile frumoase*, cât și prin exemplele personale. Iar sub aspectul modelelor oferite de aceștia nu lipsesc nici personalitățile și celebri eroi ai lumii vechi - elini, ahei, mirmidoni, dorienei, frigienii etc. - care, la origini, erau pelasgi. Hercule, Ahile erau pelasgi, Orfeu, de asemenea.²⁴ Prometeu însuși era pelasg. Homer a scris în limba pelasgă și cu litere pelasge, ca și dascălul său Pronapid²⁵, numele și epitele zeilor erau pelasge. Și toate acestea se petreceau cu mult timp înainte ca vechii grecii să cunoască scrierea ori pună piciorul pe pământurile Eladei²⁶.

Succesul rețetei educaționale al acestei lumi străvechi, care îmbină într-un mod unicat valorile morale (echitatea, justiția, buna-credință etc.), va răzbate peste

¹⁹ Densușianu N., op.cit., pp. 914-915.

²⁰ În acest sens, a se vedea și Săvescu N. *Noi nu suntem urmașii Romei*. Botoșani: Ed. Axa, 2003, pp. 33-38.

²¹ Grecii vechi (*danai*) erau o populație venită în Grecia din Egipt. După mulții autori, în limbajul folosit de Homer, aheii erau identificați cu grecii, însă Stefanosky B. demonstrează științific că este vorba de *pelasgi*, subliniind faptul că la acea dată greaca nu exista ca unitate lingvistică scrisă, iar scrisul a fost dobândit de greci de la fenicieni abia 200 de ani mai târziu. Danaii (vechi greci) erau vorbitori de limbă egipto-danaică. A se vedea, Stefanosky B. Al Dabija., op.cit., pp. 8,10,14.

²² Densușianu N., op.cit., p. 935.

²³ După unii autori legile *belagine* sau *Leges Belagines*, cum erau denumite de Iordanes, în *Getica*, aflate într-o colecție de 45 de legi, vin din timpuri imemorabile și „stau la baza civilizației umane” (Fontes II p.19), lucru confirmat de Strabon care ne vorbește codul turditanilor sau turdulilor vechi de 6000 de ani, precum și de Platon (Critias, II, 259). Există chiar și o legendă spune că aceste legi au fost primite de Zamolxe chiar de la zeița Hestia care ar fi condus regatul matriarhal al pelasgilor (Bălașa D., op.cit., p. 5).

²⁴ Ciornei M., op.cit. 13 ș.a.

²⁵ Stefanosky B. Al Dabija, *Homer. Istoria pelasgă neștiută*, op.cit., pp. 138-139, 153-182.

²⁶ Chiar și Vergiliu recunoaște anterioritatea pelasgilor, față de greci (*danai*), pe pământul Eladei (Vergiliu. *Eneida*. Traducere de Lovinescu E. București: Editura Tineretului, 1964, p.91 și nota 1 subsol).

secole, așa cum rezultă dintr-o serie de surse. De pildă, în descrierea istoricului Trog Pompeiu care a trăit în vremea lui August se vorbește de un rege pelasgo-get ce avea „*sentimente de dreptate așa de înalte, încât în timpul când domnise dânsul, nimeni nu a servit unul altuia și nici nu a avut cineva vreo avere particulară, ci toate erau comune...*”²⁷.

Sigur că față de sistemul de organizare pelasg, care tindea către perfecțiune, am avea propensiunea logică de a crede că aceștia au avut la bază un drept pozitiv sofisticat sau ceea ce am numi astăzi un proiect fezabil și detaliat de dezvoltare socială. Ei bine, dovezile istorice, atâtea câte au mai rămas, ne arată contrariul și anume că erau organizați extrem de simplu. În general, în triburi răzlețe în cuprinsul cărora deciziile importante erau luate de adunarea poporului (democrație directă), iar în fruntea fiecărui trib se afla un „rege local” a cărui putere sporea doar în timpul conflictelor armate. Este adevărat că prin vicisitudinile istoriei la noi au ajuns puține informații legate de legislatorii și legile pelasgilor. Cu toate acestea s-au păstrat unele surse istorice care ne confirmă existența în anul 1400 î.Hr. a unui mare legislator, regele *Zamolxa* - *tracul*, slujitor al lui *Zamolxis*, care ar fi rescris legile belagine (le-a actualizat) deoarece, în opinia autorului, erau mult mai vechi²⁸, iar după Iordanes colecția de legi belagine se mai păstra încă în formă scrisă și în secolul VI d.Hr.²⁹. Adevărate filozofii precrestine de înnobilare a gândirii, legile belagine erau centrate pe ideea realizării unei vieți armonioase și desăvârșite, erau puse în versuri și cântate, iar după unele opinii, au stat la baza dreptului roman și bizantin și poate chiar la baza întregii civilizații umane. Conținutul lor care, așa cum am arătat, s-a transmis din generație în generație la nenumărate culturi, putându-l repera în legile românilor de mai târziu - *Lex antiqua Valachorum*. De asemenea, după Densușianu, ele au fost cunoscute în documentele istorice ale Moldovei ca *Legea Bătrână*, în Țara Făgărașului, ca *Lex Valachorum* sau *Jus et Consuetudo Vetus*, ca *Lege Dumnezeiască* în Țara Românească, iar în Banat ca *Jus Wolachie*³⁰. Astfel, legile belagine au ajuns până în epoca modernă sub denumirea de „legile pământului” sau de legi ale „obiceiului pământului”³¹, păstrându-și esența echității și, oarecum, a religiozității, motiv pentru care un autor contemporan remarcă faptul că acestea nu s-au pierdut, ci s-au transmis ca dovadă a continuității milenare a valahilor - urmași ai pelasgilor - în istorie³².

Revenind însă la pelasgii antici, este lesne de înțeles că sistemul lor socio-normativ era bine elaborat de vreme ce Pitagora spunea „*Călătorește la geți, nu ca să le dai legi, ci ca să tragi învățămintele de la ei*”³³, iar romanii i-au copiat pe cât au putut. De

²⁷ Trog Pompeiu evocat de Nicolae Densușianu în *Dacia preistorică*, op. cit., p. 516.

²⁸ Ciornei M., Op.cit., p.15. Apud. Iamblicus (33 d.e.n. Fontes I p. 19).

²⁹ Ibidem, p. 24.

³⁰ Densușianu N. *Dacia Preistorică*, op.cit., p. 879.

³¹ Ciornei M., op.cit., p. 20.

³² Ibidem, p. 17.

³³ Pitagora. *Legile morale și politice*. București: Antet, 2010, p. 70.

altfel, în societatea geto-tracă coabitau libertățile și drepturile individuale cu cele colective, făcând loc prosperității economice într-o comunitate morală care respingea exploatarea umană. În timp ce la neamurile vecine (romani, greci, egipteni etc.) sclavagismul devenise principala sursă a economiei ajungând, așa cum se întâmplă și în societatea noastră modernă, prin așa-zisa „competiție economică”, care a ajuns să definească întreaga existență și gândire a firii umane.

A fost o civilizație în care buna-credința a fost adânc internalizată în forurile sufletești ale membrilor cetății printr-o educație bine chibzuită, iar această concluzie nu se deduce doar din profunzimea credinței religioase sau a legilor lor străvechi formatoare de caractere. Este un fapt istoric, este o realitate. Altminteri nu s-ar fi reflectat în virtuțile lor, virtuți care au fost confirmate de nenumărate mărturii istorice, inclusiv de Pausanias, care consemna că „...un pelasg a fost primul om cu o înfățișare frumoasă, nu în sens fizic, **ci moral**”³⁴, descriindu-i fără rezerve ca fiind **cei mai drepți oameni de pe pământ**³⁵, dar și viteji³⁶, astfel că nu întâmplător li s-a atribuit epitetul de „divini” („dioi”)³⁷.

Alți autori³⁸, evocându-l pe Aristotel, vorbesc despre pelasgi sciți care, după Justinus, **respectau dreptatea în chip natural, nu prin legi** și respectiv de *geți* socotiți **cei mai drepți dintre Traci**. Tot aici mai putem vorbi și despre agatârși de pe Mureș ale căror obiceiuri și reguli de conduită erau asemănătoare cu cele ale tracilor, care învățau legile pe de rost, le puneau în versuri și le cântau³⁹, obicei pe care îl vom întâlni ulterior, e adevărat că într-o măsură mult mai mică, la romani, așa cum ne confirmă Cicero.

Ori, o asemenea stare de lucruri este dificil de imaginat fără selecționarea și cultivarea normelor de comportament, în temeiul unor învățături suficient de persuasive pentru a fi propulsate în forul lor lăuntric și a le înfrumuseța cugetele. Aici, un rol deosebit l-au jucat, probabil, marii preoți prin tehnicile lor educative axate pe studierea și îngrijirea deopotrivă a sufletului și a trupului, pe exortarea învățării legilor etc. În acest context socio-cultural, trecerea de la simple obiceiuri și deprinderi la comandamente normative (legislate) devenea o simplă formalitate. Adăugând și faptul că, după Iordanes și Strabon, regele prezenta legile ca fiind de natura divină⁴⁰, toate aceste cauze nu puteau decât să sporească încrederea în legi, contribuind totodată la conturarea dimensiunii transcendente și mizericordioase

³⁴ Citatul este după Iosif Constantin Drăgan în cartea *Noi Tracii, Istoria multimilenară a neamului românesc*, publicată la Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1976, p. 69.

³⁵ Homer, „*Iliada*”, XIII. v. 6.

³⁶ Drăgan I.C. *Noi, Tracii, Istoria multimilenară a neamului românesc*. Vol.1. Op.cit., p.94-95, Apud. Homer.

³⁷ Ibidem, p.69, Apud. Homer, *Iliada*, X, 422-426, 441.

³⁸ Cernea E., Molcuț E., *Istoria statului și dreptului românesc*. Ediție revăzută și adăugită. București: Universul Juridic, 2006, p.11.

³⁹ Densusianu N., op.cit., p. 895. Apud. Aristotel, Pobl. Sect.-xix, 28.

⁴⁰ Cernea E., Molcuț E., op.cit., p. 15.

a omului vechi. În orice caz, este fără putere de tăgadă că pelasgii dispuneau de metode rafinate de afluire a normele de conduită în galaxia valorilor lor psio-morale. Din acest motiv latura coercitivă se înfățișa doar ca o chestiune excepțională, fiind posibilă doar la începuturi și, desigur în anumite situații extreme, așa cum s-a întâmplat, în caz de război, în timpul lui Deceneu.

Ori toate aceste deducții și aspecte praxiologice sunt suficiente pentru a înțelege că, spre deosebire de realitățile juridice ale societății noastre, legislația geto-tracilor nu putea fi un construct „rece și rațional”, ci trecea dincolo de formalismul și barierele tehnico-legislative cu care suntem obișnuiți astăzi. Ea se apropia mai degrabă de *dreptul viu* despre care avea să ne vorbească profesor de drept de la Cernăuți, Eugen Ehrlich, la sfârșitul secolului XIX⁴¹.

Într-o asemenea ambianță reconfortantă, în care buna-credință se contopea cu armonia, cu adevărul și dreptatea divină, nici libertățile nu se puteau sustrage. Se spune că libertățile pelasgilor geți erau atât de largi încât *totemul lupului*, simbol al curajului și libertății (lupul fiind în accepțiunea lor singurul animal sălbatic care nu i-a permis omului să-l supună) se confundă cu însăși neamul dacilor⁴², iar Herodot susține fără rezerve că dacă s-ar uni triburile tracilor (cei mai numeroși, după inzi), un asemenea neam *ar fi de nebiruit și cu mult mai puternic decât toate neamurile*. Revenind la simbolistica lupului de pe stindardul geto-dacilor trebuie să arătăm că părerile sunt împărțite. Printre altele, se susține și faptul că stindardul lor ar înfățișa *dragonul* sau *balaurul* (în mitologie asimilat cu *luptătorul de frunte*) și reprezintă o sinteza a unor informații din trecutul cultic îndepărtat care face apel la energiile cosmice, simbolul care a fost descris și pe Tăblițele de lut de la Qumram⁴³.

Pe de altă parte, într-o lume aflată în plin proces de extindere și aculturație, ascensiunea pelasgilor carpatici nu putea să nu atragă admirația, râvna și tendința firească de imitație a altor neamuri. De aceea, nici nu surprinde informația potrivit căreia legile lui Licurg și, ulterior, ale lui Solon⁴⁴ erau predominant compilații ale legilor pelasgilor din Carpați și Dunărea de Jos care, pe lângă faptul că erau vechi

⁴¹ Eugen Ehrlich (1862-1922), considerat unul dintre fondatorii sociologiei juridice, este un jurist de renume internațională, de origine austriacă, care s-a născut și și-a desfășurat activitatea ca profesor de drept la Cernăuți. Savantul a scris mai multe lucrări, din păcate netraduse în limba română, și s-a remarcat prin teoria „dreptului viu” care, în forma ei cea mai completă, o regăsim în lucrarea *Principiile fundamentale ale sociologiei dreptului*, publicată în anul 1892.

⁴² Mircea Eliade spune că, după Strabon, *daos* sau *daoi* (în greacă, *daci*) au la origine un termen frigian care înseamnă *lup* și ne sugerează că totemul lupului este legat de faptul că dacii se autode-numeau *lupi* sau *cei care seamănă cu lupii*. Eliade M. *De la Zalmoxis la Genghis-Han. Studii comparative despre religie și folclorul Daciei și Europei Orientale*. București: Humanitas, 1995, pp. 11-29.

⁴³ Cotan-Prună O. *Stindardul geto-dacilor - invocator cultic de sacre energii cosmice* [vizitat la 13.10.2021]. Disponibil online: <http://mitologiadaciei.edenice.blogspot.com/2011/12/stindardul-geto-dacilor-invocator.html>

⁴⁴ Pentru întocmirea legilor, Solon s-a folosit de legile pelasgilor primind în acest sens ajutorul lui Anacharsis, celebru filosof al sciților și unul dintre cei mai buni cunoscători ai legilor pelasge. Densușianu N., op.cit., p. 869.

și bine gândite, spuneau anticii, aveau și privilegiul de a se bucura de autoritate divină⁴⁵. De altfel, valoarea juridică a colecției de legi belagine – în care buna-credință se împletea cu spiritul de dreptate, de încredere și de echilibru – este confirmată nu numai de către copierea lor de către greci și de romani⁴⁶, ci și de transmiterea lor succesivă, generații de-a rândul, la culturile și popoarele cucerite sau cu care relaționau.

Tot din perspectiva spiritului de justiție echitabilă și de încredere, putem desprinde buna-credință și din documentele istorice ulterioare care s-au întemeiat pe „*legile pământului*”, mai exact pe alcătuirea acelor instanțe a *oamenilor buni*, aleși de obște (un fel de *sfat* al obștii) și chemați să înfăptuiască dreptatea, tradiție care s-a păstrat până aproape de timpurile noastre.

Așadar, lucrurile încep să se lege dacă ne gândim că legislația romană care, după opiniile partizanilor, a stat la baza întregului sistem juridic al Europei a devenit, potrivit lui Tacit, atât de bună datorită faptului că „*au cules din toate părțile, unde au putut să afle ceva bun*”.⁴⁷ În pofida acestor diferențe de abordare a dezvoltării sociale, cel puțin în perioada de întremare a republicii, cetățile pelasge și cele de pe teritoriul Greciei (influențate de pelasgi) ajunseseră să reprezinte pentru Roma modele de conduită socială și surse de inspirație în toate domeniile vieții. Titus Livius, de pildă, ne povestește că pe fondul căutării unor soluții de aplanare a conflictelor dintre patricieni și plebei, senatul roman a constituit o comisie căreia i-a încredințat misiunea de a studia instituțiile, obiceiurile și legislația celorlalte popoare, inclusiv faimoasele legi ale lui Solon.⁴⁸ Un asemenea demers s-a soldat cu trecerea puterii de la consuli la decemviri și cu apariția Legii celor 12 Table, o culegere de texte pe care Cicero a considerat-o izvorul tuturor legilor și o lecție care trebuie memorată de fiecare elev (o „*carmen necessarium*”), iar Densușianu a găsit-o, în urma comparării⁴⁹, ca fiind extrasă din legislația pelasgilor. În plus, asemenea compilații, așa cum remarca Densușianu, se degajă și din scrierile lui Serviu⁵⁰ potrivit cărora romanii au apelat la falisci, un grup pastoral din Etruria, cunoscuți ca oameni „*drepti*”. Cum însă în lumea antică epitetul „*drepti*” era deja consacrat geților, este cel mai probabil ca faliscii să-și aibă obârșia în zona Carpaților și a Dunării de Jos, deducție care este întărită și de către Strabo care prin descrierea

⁴⁵ Apud. Densușianu N., op.cit., p. 879.

⁴⁶ Romanii au copiat de la pelasgi mai întâi așa-zisele legi fețiale romane (puternic amprentate de prescripții religioase) și, ulterior, au introdus textele legilor belagine în conținutul celebrei legi romane a celor 12 Table. Dionysii Hal.lib.II.72.

⁴⁷ Densușianu N., op.cit., pp. 868-869, 894.

⁴⁸ Titus Livius. *Ab urbe condita (de la fundarea romei)*. Vol.1.Traducere de Găleşanu Popescu P. București: Ed. Minerva, 1976, pp.159-162.

⁴⁹ Densușianu N., op.cit., pp. 881-891.

⁵⁰ Ibidem, pp. 894-895. Apud. Serviu Aen. VII. 695: *Justos (Faliscos) autem dicit, quia populus Romanus missis decem viris, inde multa jura collegit, et nonnulla supplementa duodecim tabularum accepit.*

faliscilor etalează toate trăsăturile geților. Mai tranșant este însă Dionysiu⁵¹ care spune că „*Faliscii și Fescenii mai păstrează încă până astăzi unele urme ale originii lor pelasge*”, iar turdulii sau turditanii din ținuturile hispanice, care au venit din Transilvania în vremuri „îndepărtate”, aveau după Strabo „*o colecțiune de legi scrise în versuri, vechi după cum spuneau dânșii, de 6000 de ani*”⁵². Ori dacă mai adăugăm și faptul că aducerea legilor romane la cunoștința publică, prin inscripționare pe columne de aramă expuse în for, respecta întocmai formalismul geților⁵³, iar Platon însuși ne-a confirmat că „*în regatul lui Atheas, care domnise peste hiperboreenii din nordul Traciei, au existat cele mai vechi legi de origine divină, scrise cu litere, pe o columnă de aramă*” (Critias, II, 259)⁵⁴, nu mai încape nici o îndoială asupra ascendetului pe care pelasgii l-au avut asupra legislației romane.

De altfel, conceptul pelasg despre (buna) credință în divinitate și, implicit, despre legi, ca acte educative cu încărcătură divină menite să sălășluiască în adâncul rațiunii mentale și sufletești a indivizilor pentru a releva dreptatea și adevărul, era subordonat exclusiv binelui comun. De aceea, din informațiile lăsate de Plutarh⁵⁵, se desprinde faptul că Lycurg, celebru legislator al Spartei, elaborează legile ce rânduiau viața publică pentru a servi cel mai îndeaproape binelui cetății, dar și pentru a fi acceptate cu convingere de fiecare cetățean în parte (fără constrângere). Ori acest lucru putea fi îndeplinit doar printr-o educație aleasă, însă educația era deja o noțiune atribuită pelasgilor, de la care au luat legile, chestiuni confirmate de Platon, Aristotel și Ephor⁵⁶.

Pe de altă parte, unele surse istorice ne spun că antichitatea greacă nu a cunoscut o legislație unitară în toate teritoriilor și, comparativ cu Roma, nici nu a fost gestionată strălucit. De pildă, Polybiu⁵⁷ spune că instituțiile și legile Atenei au fost din totdeauna asemenea unor corăbii fără guvernatori și, deci, nu s-au asemănat cu cele ale Romei care erau mult mai bune, opinie la care ajunge și Dionysiu din Halicarnas.

Asemenea opinii par destul de veridice dacă ne gândim la faptul că democrațiile s-au dovedit mai alunecoase și mai instabile politic și legislativ decât regimurile neprietenoase democrației, așa cum a fost și cazul Romei care ținea populația sub ascultare printr-o guvernare autoritară. Ori în teritoriile grecești emancipate, unde democrația și libertatea prinseseră rădăcini, se căutau forme mai

⁵¹ Densușianu N., op.cit., p. 895. Apud. Strabonis Geogr. Lib.V.2.9. Dionysii Hal.lib.I.21.Livii lib.I.32

⁵² Ibidem, p. 867.

⁵³ Ibidem, op.cit., pp. 895-896. Apud. Dionysii Hal.lib.X.57.

⁵⁴ Ciornei M., op.cit., p. 19.

⁵⁵ Popa N., Dogaru I., Dănișor Gh., Dănișor D.C., *Filosofia dreptului. Marile curente*. Ediția 2. București: Ed. C.H. Beck, 2007, p. 6.

⁵⁶ Densușianu N., op.cit., p. 868.

⁵⁷ Polybiu (născut la 204 îen), idem, Densușianu. N., op.cit., p. 879.

flexibile de control a maselor. De altfel, filozofia de gândire politică în cuprinsul teritoriilor grecești o putem desprinde și din scrierile lui Platon⁵⁸ care, recunoscând rolul simbolismului politic, utilizează pentru prima oară termenul *cibernetică*, cu sensul de guvernare a poporului. Practic, filosoful, prin „alegoria peșterii”, dorește să evidențieze importanța controlului mulțimilor pe baza simbolurilor folosite de elitele conducătoare, asemenea egiptenilor. Sigur că o asemenea gândire explică preocuparea (din rațiunile neegalitariste specifice orânduirii scalvagiste) față de ținerea sub control și într-o stare de inferioritate a sclavilor. O gândire care a predominat aproape întreaga antichitate, inclusiv așa-zisa epocă de „înflorire” a democrațiilor grecești, știind și faptul că democrația nu se bucura de aprecierea elitelor, fiind mai degrabă etichetată ca o formă degradantă de guvernământ.

În ceea ce privește buna-credință în epoca veche a Romei antice, aceasta a fost strâns legată de credința în zei, peneți și lari, credință care s-a reflectat în mod firesc în cutume și legi considerate, la rândul lor, sub auspicii divine. Ori acest lucru, ca și la alte popoare, a avut repercusiuni directe asupra procesului de formare a conduitei și personalităților indivizilor, evident din perspectivele supunerilor față de reguli. Însă trebuie să menționăm și faptul că la începutul acestui proces, buna-credință s-a rezumat, din unghi juridic, la cuvântul exprimat sau la declarațiilor părților, ca forme de materializare a gândirii. Așadar, buna-credință a jucat un rol relativ formal, pentru ca în primele secole ale imperiului, adică spre apogeul dezvoltării dreptului roman, să depășească aria vechilor izvoare - *cutuma*⁵⁹ și legea - și să pătrundă în sfera jurisprudenței impuse de dreptul pretorian⁶⁰. Mai mult, buna credință o vom întâlni și în sfera de preocupare a dreptului natural (*ius naturale*), evident din raționamentul corijării imperfecțiunilor dreptului pozitiv cu ajutorul unor principii precum legitima apărare, nevalabilitatea unei obligații imposibil de realizat, îmbogățirea fără justă cauză etc.⁶¹. Cu toate acestea, buna-credință va fi încă departe de a se constitui într-o instituție „oficială” a dreptului, ea rămânând în continuare amputată de către formalismul juridic extrem de rigid și tributar, în general, regulilor discriminatorii gentile. Și, totuși, un progres notabil se va anunța în perioada dreptului clasic. Atunci, buna-credință și echitatea reușesc într-o oarecare măsură să se afirme ca reguli de interpretare menite să tempereze rigorismul specific, lucru care a deschis posibilitatea interpretării actelor juridice pe baza intenției părților sau, în cazul legii, a intenției legiuitorului⁶². Desigur că ne referim la acele contexte în care spiritul și

⁵⁸ Russ J. *Istoria filosofiei, vol.I-Gândirile fondatoare*. București: Ed. Univers Enciclopedic, 2000, pp. 42-44 *Apud* Platon, *Republica*, Cartea VII.

⁵⁹ Regulă nescrisă care dobândește forță juridică în urma aplicării continue și îndelungate.

⁶⁰ Norme edictate de pretori în vederea adaptării dreptului la noile condiții sociale.

⁶¹ Hanga V. *Drept privat roman*. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1978, pp. 24-26.

⁶² Hanga V. Op.cit. p. 60.

finalitatea legii (*ratio legis*) nu permiteau extinderea aplicării textului de lege la situații nereglementate, motiv pentru care jurisconșulții vremii căutau să se folosească de ideea de *echitate* ca măsura impusă de *morală* în dreptul pozitiv⁶³.

În orice caz, în Roma, cel puțin în perioada timpurie, a regalității (guvernată de etrusci), progresele politice, administrative și juridice nu au avut la bază elementul roman, după cum nici în Grecia nu s-au datorat grecilor (*danai*), deși Europa de astăzi îi ovaționează ca fiind premergători ai civilizației continentale. Ele s-au datorat în cea mai mare parte pelasgilor, care au ajuns în teritoriile grecești cu mult înaintea sosirii grecilor din Egipt⁶⁴. Sigur că, după o anumită perioadă, care din nefericire se pierde în istorie, politicile pe teritoriul Greciei au fost continuate de liderii pe care deja îi știm și între care se cuvine să-l amintim pe Solon, cel care și-a lăsat o amprentă remarcabilă asupra modului de gândire al atenienilor, în special prin modelul de constituție democratică despre care se spune astăzi că ar fi constituit punctul de plecare a celor dintâi doctrine economice și politice. Totuși, axiologia reglementărilor solomoniene este centrată pe ideea pelasgă de echitate și toleranță (elemente pe care le vom regăsi și mai târziu în dogmatica creștină și chiar în filosofia dreptului), ca expresii ale *bunei-credințe* menite să aplaneze conflictele dintre clasele sociale, dintre indivizi și, totodată, să consolideze încrederea cetățenilor între ei, dar mai ales în relațiile cu cetatea. Conform acestei ideologii constituționale care urmărea să restabilească echilibrul dintre bogați și săraci, clasele înstărite erau obligate să suporte cheltuielile și investițiile publice, numite și „leiturghii”. Cheltuieli care îmbrăcau, de regulă, forma donațiilor și se raportau la rangurile și pozițiile ierarhice ocupate în societate de donatori. Așa se explică faptul că simpli cetățeni nu plăteau taxe decât în cazuri excepționale, precum războaiele, după care se restituiau. Populația de rând, deși scutită de taxe, nu putea accede la ocuparea pozițiilor publice, dar totuși influența puterea de guvernământ în sensul că i se recunoștea dreptul a alege și de a revoca magistrații. Așadar, peste timp, într-o sumară comparație cu societatea noastră contemporană, observăm că în Grecia principiul eligibilității democratice avea la bază raționamentul în virtutea căruia taxa simboliza nu doar funcția de conducere la care aspira candidatul, ci și prețul răspunderii lui față de societate.

De asemenea, evoluția bunei-credințe în statele antice este interesantă fie și din perspectiva manierei de persuadare și de interiorizare a legilor, comparând de pildă pelasgii nord dunăreni cu populațiile din teritoriile grecești și romane, care erau amestecate. Astfel vom putea observa că în raport cu cetățile pelasge, în care a

⁶³ Ibidem, p. 61.

⁶⁴ Densușianu precizează că atunci când pelasgii au pus pentru prima dată piciorul pe pământul Eladei, „ei nu afluă aci, după cum ne spun tradițiunile, decât o populațiune rară și sălbatică, risipită prin munți și păduri, trăind în caverne, fără societate, fără legi, fără religiune și fără cunostințe utile”. Densușianu N., op.cit., p. 670.

continuat procesul de însușire empatică a normelor de conduită, în teritoriile Greciei și Romei antice dreptul pozitiv s-a impus din rațiuni „reci”, politice și economice. De aceea, justiția greacă, dar mai ales romană, asemenea modernității, a fost conceptualizată cel mai adesea ca o aplicare necondiționată a legii etatice, sprijinindu-se nu pe promovarea bunei-credințe, ci a fricii, adică pe elemente de supremație, constrângere și forță – *Fiat iustitia, pereat mundus*⁶⁵. În plus, consolidarea politico-militară a statelor și în special a celor aparținătoare bazinului de civilizație juridică dominat de dreptul roman, prezenta un mare inconvenient. Și anume că legea – puternic influențată de concepțiile discriminatorii ale epocii și mai ales de poziția autoritară a statului asupra vieții individului – a creat așa-zisa *distanța față de putere* – ceea ce a avut efecte profund negative de-a lungul următoarelor 2 milenii asupra legislației și dezvoltării democratice a popoarelor, efecte care se resimt și astăzi, în special în relațiile dintre autorități și societatea civilă⁶⁶.

Sigur că asperitățile și inechitățile care au invadat istoria romanilor nu au cruțat nici celelalte culturi. De pildă, în Egiptul antic, din perspectiva celor mai vechi izvoare ale dreptului – obiceiul și lege –, se desprinde o ideologie centrată pe ideea de manipulare a maselor. O ideologie care combină ideea de convingere cu cea de forță, sprijinită de serie de învățături, precum așa-zisele *Cărți de înțelepciune*⁶⁷. Învățături care urmăreau să pună buna-credință în slujba promovării tipului de om ascultător, conformist, amorf, supus și tăcut (Osiris fiind și „împăratul tăcerii”),⁶⁸ unde onestitatea era oarecum încurajată, sub rezerva impusă de inegalitățile dintre clase, iar sperjurul se pedepsea cu tăierea nasului, a urechilor sau cu deportarea. Între aceste cărți, scrise cu un evident scop politic, un loc aparte îl ocupă ghidul de comportament moral al unui vizir – *Învățăturile lui Ptah-hotep* –, din jurul anului 2450 î.Hr. Acest ghid, menit să asigure ordinea generală și statală, avea și un remarcabil conținut moral: „Nu fii îngâmfat de știința ta, ci sfătuieste-te cu cel neștiutor la fel ca și cu cel învățat, căci hotarele științei nu pot fi atinse... Dacă ești o căpetenie care dă porunci unui număr mare de oameni caută să săvârșești toate binefacerile, astfel ca poruncile tale să nu aducă rău nimănui. Măreață este dreptatea, statornică e și

⁶⁵ Traducerea adagiul latin *Fiat iustitia, pereat mundus* rămâne totuși o chestiune controversată. În majoritatea manualelor moderne este acceptată traducerea prin *a se face dreptate (chiar de-ar fi) să piară lumea*, unde ideea de justiție pare a fi dusă la absurd, asemenea devizei machiavelice *scopul scuză mijloacele*.

⁶⁶ Vlăescu Ge. *The „survival” of roman law in the comparative modern organizational structures and its impact on the decency of living*. În: Revista Anale. Seria Științe Economice Vol. XXIV, Ed. Eurostampa, 2019, pp. 159-167.

⁶⁷ Cea mai veche carte sapiențială este *Învățătura lui Imhotep*, foarte apreciată de egipteni în Imperiul Vechi și chiar mai târziu, dar care nu s-a păstrat până în prezent.

⁶⁸ Constantin D., Acsan I. *Faraonul kheops și vrăjitorii. Povestirile egiptului antic*. București: Ed. Minerva, 1977, p. XIV-XV.

minunată, și n-a fost stricată din vremea lui Osiris"⁶⁹. De altfel, egiptenii ne-au lăsat în secolul a XV-lea î.Hr. și o pildă a orientării jurisprudențiale care abundă în buna-credință, menită să evidențieze necesitatea imparțialității justiției. Sunt acele dispoziții date vizirului de către faraon, considerat zeu pe pământ, și anume: „Nu uita, așadar, să judeci cu dreptate. Este o hulă împotriva zeului să te arăți părtinitor. Aceasta este învățătura. Privește la omul pe care-l cunoști ca la omul care nu îți este cunoscut; și la cel ce se află pe lângă rege la fel ca acela ce se află departe de Palat. Nu trece cu vederea pe un om ce ți se plânge ție fără să iei aminte la cuvintele sale”⁷⁰.

Survolând spațio-temporalitatea culturilor vechi africane, literatura ne arată că, de regulă, ideologia tribală avea la bază o morală a bunei-credințe asemănătoare celorlalte culturi și al cărei rol era acela de a asigura coerență și stabilitate comunităților africane. Este vorba despre educația privind încrederea indivizilor în zeii tribali și, totodată, încrederea membrilor tribului între ei, autorul reținând „adversitatea societății tribale față de minciună, măsurile drastic aplicate împotriva mincinoșilor, care dăruie pylonul de bază al acestei societăți <<încrederea>>...”⁷¹.

De asemenea, în Mesopotamia, izvoarele sumeriene fac și ele vorbire de echitate socială încă din mileniul al III-lea î.Hr. De pildă, buna-credință ca element indispensabil realizării echității se reflectă cel mai pronunțat, însă pentru scurt timp, în cetatea Lagaș, sub unul din regii dinastiei Lugalanda⁷², apoi sub regele Gudea și, într-o măsură mult mai mică, sub dinastia Akkad (Codul lui Hammurabi)⁷³. Scris în limba akkadiană, Codul lui Hammurabi este extrem de puțin generos din perspectiva moralității pe care o reclama buna-credință și echitatea, urmărind să juridicizeze și să judiciarizeze inegalitățile sociale și pedepsele severe⁷⁴.

În India, se manifestă o preocupare ferventă față de interiorizarea cutumelor, filosofiilor și legilor predominant religioase. De pildă, Vedele⁷⁵, considerate ca fiind primele legi sacre ale hindușilor, cuprind pe lângă dispoziții de drept, imnuri și cântece religioase⁷⁶ care, după teza densușiană, nu s-au putut sustrage nici ele

⁶⁹ Drâmba O., *Istoria culturii și civilizației*. (vol.1), București, Editura științifică și enciclopedică, 1985, p. 155.

⁷⁰ Drâmba O., op.cit., p. 126.

⁷¹ Mandics G., *Civilizația și culturile Africii vechi*, București, Ed. Sport-Turism, 1983, pp. 166-167.

⁷² Din dinastia Lugalanda s-a ridicat regele Urukagina (se citește *Uruinimgina*) căruia îi aparțin o serie de reforme scrise pe 4 obiecte din argilă, descoperite de Ernest de Sarzec în secolul XIX. În acest sens, Kramer S. N. *Istoria începe la Sumer*. Traducere de Sabin C. și *Introducere* de acad. Condurachi E. București: Ed. Științifică, 1962, p. 106.

⁷³ Constantin D., *Civilizația asiro-babiloniană*, București, Ed. Sport-Turism, 1981, pp. 368-371.

⁷⁴ Cu toate acestea, Codul lui Hammurabi se remarcă prin contribuția adusă la crearea unui sistem educațional atât de performant (prin extinderea nivelului de alfabetizare al populației) încât a reușit să facă din cetățenii babilonieni unii dintre cei mai educați oameni ai acelor vremuri.

⁷⁵ Termenul *Veda* înseamnă înțelepciune, cunoaștere sau viziune.

⁷⁶ Smochină A. *Istoria Universală a Statului și Dreptului*. Chișinău: Casa editorial-poligrafică Bonus Offices, 2006, p. 48.

influențelor pelasge. De asemenea, budismul (devenit mai târziu religie de stat), care a fost inițiat în scopul eliminării suferințelor și atingerii desăvârșirii spirituale a omului, pornește de la ideea că toți oamenii sunt de la natură egali⁷⁷, cuprinzând precepte morale esențiale *bunei-credințe*, precum iluminarea (adevărată cunoaștere), compasiunea, credința (lipsa îndoieli), în cadrul unei filosofii care forțează barierele gândirii umane. Ori, am putea spune că toate aceste învățături, care surprind miezul filosofico-moral al bunei-credințe pelasge, se regăsesc condensate în așa-zisa „regulă de aur” - „*Ce ție nu-ți place altuia nu-i face*” -, regulă care a constituit una dintre principalele constructe fondatoare ale eticii budiste și pe care, o vom regăsi de-a lungul veacurilor în tradițiile majorității popoarelor, religiilor și culturilor lumii⁷⁸ (astăzi, o întâlnim inclusiv în dreptul internațional - *principiul reciprocității*).

În mod asemănător, Codul legilor lui Manu⁷⁹, socotit ca fiind cea mai valoroasă colecție de legi a Indiei, susține noțiunea de buna-credință din perspectiva ocrotirii și a promovării valorilor transcendente, etice, cutumiare și juridice. O atare prețuire axiologică se oglindește și în sistemul sever al pedepselor care viza nu doar faptele cu vibrație antisocială ridicată (furtul, falsificarea documentelor etc.), ci și nesocotirea valorilor morale legate de comportamentul cotidian, cum ar fi de pildă luarea în derândere a defectelor corporale⁸⁰.

În China, buna-credință se reflectă poate cel mai bine în așa-zisa „regula de aur”, anterior amintită. O regulă pe care Confucius a preluat-o și dezvoltat-o în cadrul conceptului de „*Om Nobil*” (*shi*), adică un om care, pe calea instruirii, caută să atingă desăvârșirea interioară de așa fel încât să poată servi impecabil nu doar sieși, cât mai ales lumii exterioare, adică societății și relațiilor cu ceilalți. De altfel, învățăturile confucianiste⁸¹, de o ingenuitate și o profunzime deosebită, se găsesc combinate într-o matrice stilistică în care accentul conduitei individului cade pe respectul celor din jur. Gânditorul pornește de la ideea geto-dacică de armonie cosmică, *Dao*⁸², (pe care o vom regăsi mai târziu la Cicero) și anume că omul este doar o părticică din întreaga natură care este guvernată în armonie universală de însușiri precum ordinea, dreptatea, bunătatea, sinceritatea, adică de acele trăsături care pot fi atinse doar pe calea unei educații aprofundate.

⁷⁷ Smochină A., op.cit., pp. 45-46, 49.

⁷⁸ Exprimată sub diverse forme „regula de aur” o regăsim la Thales din Milet, la Confucius, la Isocrate, în poemul antic al Indiei Mahābhārata, în textele Pahlavi ale zoroastrianismului, la Seneca, în Noul Testament etc.

⁷⁹ Manu, în mitologia vedică, este strămoșul omenirii, iar Codul este alcătuit din 12 cărți care, după unele surse, datează din sec. XIII- VI î.Hr.

⁸⁰ Smochină A., op.cit., p. 53.

⁸¹ Al căror fondator este Confucius (551-479 î.Hr.)

⁸² După Cotan-Prună O., „*Filozoful antic chinez Lao-Tzi folosește cuvântul Dao ca lege obiectivă, iar geto-dacii erau apreciați în scrierile antice ca fiind cei mai drepti dintre traci, ce-și trăiau viața după Legile belagine.*” Cotan-Prună O. *Stindardul geto-dacilor - invocator cultic de sacre energii cosmice*. Op.cit.

3. Concluzii

Elementele bune-credințe analizate în prezenta lucrare și a căror geneză ne-am străduit s-o surprindem în contextele arhetipale, sapiențiale și dezinvolve ale misterioasei și inegalabilei lumi pelasge sunt departe de a epuiza polisemia noțiunii și elementele morale care o fundamentează.

Cu toate acestea, îndrăznim să spunem că, pe fondul multor necunoscute, elementele bune-credințe pelasge, așa cum au fost teaurizate și diseminate în cele mai cunoscute și diverse culturi ale antichității, demonstrează că ele se fundamentează pe acele valori asertive pe care astăzi le cunoaștem sub varii denumiri: *credință în divinitate, adevăr, dreptate, echitate, onestitate, sinceritate, cunoaștere, toleranță, pietate, pace, temperanță, solidaritatea* etc.

Așadar, indiferent de gradul de conceptualizare sau de reglementare juridică, putem spune că acestor elemente le revine meritul pătrunderii lor în sistemele de drept ale lumii moderne, chiar dacă nu au fost asimilate întru-totul noțiunii de *bună-credință*. Altfel spus, ele au reușit să supraviețuiască inechităților și tendințelor de claustrare a libertăților umane și să contribuie la supraviețuirea lumii antice, manifestându-se ca o interfață ubicuă și permanentă între drept și societate.

Ori toate aceste considerente ne orientează spre concluzia că, mai înaintea oricăror abordări normativiste care cel puțin în ultimele două secole au eboșat întregul drept pozitiv modern (suprasolicitându-l până la epurarea sa de valorile morale creatoare), se cuvine să nu pierdem din vedere un element esențial. Și anume faptul că buna-credință nu constituie o „reminiscență a trecutului”, cum uneori se arată în discursurile juridice contemporane, înclinate spre o tehnicizarea și o normativizarea excesivă a dreptului pozitiv (anomalii care sufocă libertățile cotidiene și pe care postmodernitatea le pune artificial pe seama evoluției sociale). Dimpotrivă, ca și *adevărul, echitatea și justiția*, buna-credință constituie o sinteza axiologică refugiată în miezul acelor paradigme încărcate de istorie și spiritualitate care l-au călăuzit pe om să pună binele comun în acord cu voința divină, cu obiceiurile, cu morala și cu dreptul. Mai exact, în toate acele valori întemeietoare de civilizații capabile să îmbine libertățile cu nevoile sufletului uman și care, în opinia noastră, sunt cele mai îndreptățite să legitimeze activitatea omului pe acest Pământ, fără ca omul modern să se poată sustrage.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Bălașa D., *Basmul romanizării – dacii, întemeietorii Romei*. Craiova: Fundația Artelor Dor, 1998.

2. Carolus, Lundius, *Zamolxis Primus Getarum Legislator*. Tradusă de Crișan M. [vizitat la 20.05.2021]. Disponibil online: <http://istorieveche.ro/stuff-to-see/uploads/2019/12/CAROLUSLUNDIUS-Zamolxius-primul-legiuitor-al-getilor.pdf>

3. Cernea E., Molcuț E., *Istoria statului și dreptului românesc*, Ediție revăzută și adăugită, București, Universul Juridic, 2006.
4. Cicero. *Arta oratoriei*, Ediție bilingvă, București, Saeculum visual, 2007.
5. Ciornei M., *Basarabi, Legi belagine, Kogaion. Studii daco-române*, București, Ed. Carpathia Press, 2008.
6. Constantin D., Acsan I., *Faraonul kheops și vrăjitorii. Povestirile egiptului antic*, București, Ed. Minerva, 1977, p. XIV-XV.
7. Constantin D., *Civilizația asiro-babiloniană*, București, Ed. Sport-Turism, 1981.
8. Cotan-Prună O., *Stindardul geto-dacilor - invocator cultic de sacre energii cosmice*. [vizitat la 13.10.2021]. Disponibil online: <http://mitologiadacieiedenice.blogspot.com/2011/12/stindardul-geto-dacilor-invocator.html>
9. Densușianu N., *Dacia preistorică*, Partea I, București, Institutul de Arte Grafice „CAROL OÖBL”, 1913.
10. Djuvara M., *Teoria Generală a Dreptului. Drept rațional, izvoare și drept pozitiv*, Ed. ALL, 1995.
11. Drâmba O., *Istoria culturii și civilizației*. (vol.1), București, Editura științifică și enciclopedică, 1985.
12. Drăgan I. C., *Noi Tracii, Istoria multimilenară a neamului românesc*, Craiova, Ed. Scrisul Românesc, 1976.
13. Eliade M., *De la Zalmoxis la Genghis-Han. Studii comparative despre religie și folclorul Daciei și Europei Orientale*, București, Humanitas, 1995.
14. Hanga, V. *Drept privat roman*. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1978.
15. Iordanes. *Getica*. Traducere Popescu D., București, Ed. Uranus, 2014.
16. Kramer S. N., *Istoria începe la Sumer*. Traducere de Sabin C. și Introducere de acad. Condurachi E., București, Ed. Științifică, 1962.
17. Lévêque P. *Aventura greacă*. Traducere de Tănăsescu C., București, Ed. Meridiane, 1987.
18. Mandics G., *Civilizația și culturile Africii vechi*, București, Ed. Sport-Turism, 1983.
19. Oppenheimer F., *The State: Its History and Development Viewed Sociologically*. În: Vanguard Press, New York, 1914. [vizitat la 24.04.2021]. Disponibil online: http://fssp.uaic.ro/argumentum/numarul%208/Gheorghe-Ilie_FARTE_Argumentum_nr.8_2010.pdf.
20. Pitagora, *Legile morale și politice*, București, Antet, 2010.
21. Popa N., *Principiile dreptului*. În: Revista Universul Juridic nr. 12, București, 2016. [vizitat la 20.05.2021]. Disponibil online: <https://lege5.ro/gratuit/ge3dinzyguya/principiile-dreptului>.
22. Popa N., Dogaru I., Dănișor Gh., Dănișor D.C., *Filosofia dreptului. Marile curente*. Ediția 2, București, Ed. C.H. Beck, 2007.
23. Russ J., *Istoria filosofiei, vol.I-Gândirile fondatoare*, București, Ed. Univers Enciclopedic, 2000. Apud Platon, *Republica*, Cartea VII.

24. Săvescu N., *Noi nu suntem urmașii Romei*, Botoșani, Ed. Axa, 2003.
25. Smochină A., *Istoria Universală a Statului și Dreptului*, Chișinău, Casa editorial-poligrafică Bonus Offices, 2006.
26. Stefanosky B., *Al Dabija, Homer. Istoria pelasgă neștiută*, Ed. Uranus, 2019.
27. Titus, Livius, *Ab urbe condita (de la fundarea romei)*. Vol.1, Traducere de Găleşanu Popescu P., București, Ed. Minerva, 1976.
28. Titulescu N., *Discursuri*, București, Editura științifică, 1967.
29. Titulescu N., *Suveranitatea statelor. Organizarea păcii*. În: Documente diplomatice, București, Editura politică, 1967.
30. Vergiliu. *Eneida*. Traducere de Lovinescu E., București, Editura Tineretului, 1964.
31. Vlăescu, Ge. *The „survival” of roman law in the comparative modern organizational structures and its impact on the decency of living*. În: Revista Anale. Seria Științe Economice Vol. XXIV, Ed. Eurostampa, 2019, pp.159-167.